

Dini fəaliyyət və onunla bağlı hüquqa zidd əməllərin qanunvericilik yolu ilə tənzimlənməsi

İnsan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsini Azərbaycan Respublikasında qanunvericilik yolu ilə tənzimlənmək dövlətin ali məqsədi hesab edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 18, 47 və 48-ci maddələrinə əsasən, Azərbaycan Respublikasında din dövlətdən ayrı olmaqla, bütün dini etiqadlar qanun qarşısında bərabərdir. İnsan ləyaqətini alçaldan və insanpərvərlik prinsiplərinə zidd olan dinlərin yayılması və təbliği qadağandır.

Hər kəsin vicdan azadlığı, fikir və söz azadlığı vardır. Heç kəs öz fikir və əqidəsini açıqlamağa və ya fikir və əqidəsinindən dönməyə məcbur edilə bilməz, hər kəsin dinə münasibəti ilə müstəqil müəyyənləşdirilmək, hər hansı dinə təkbaşına və ya başqaları ilə birlikdə etiqad etmək, yaxud heç bir dinə etiqad etməmək, dinə münasibəti ilə bağlı əqidəsini ifadə etmək hüququ vardır. Lakin irqi, milli, dini, sosial ədavət və düşməncilik oyadan təşviqat və təbliğata yol verilmir. Cünki dini ədavət və düşməncilik oyadan təşviqat və təbliğat digər dinlərə qarşı dözməzlük, dini ekstremitizmə isə şərait yaratır.

Odur ki, dini fəaliyyətlə bağlı qanunsuz hərəkətlərin qarşısını almaq məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına müvafiq olaraq "Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi" haqqında Azərbaycan Respublikasının 12 dekabr 2011-ci il tarixli Qanunu ilə Cinayət Məcəlləsinə 167-2-ci maddə əlavə edilmişdir.

Bu Qanun yalnız islam dininə deyil, bütün dinlərə aid dini təyinatlı ədəbiyyatın, əşyaların və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarının qanunsuz istehsalı, idxalı, satılması və ya yayılmasına qarşı mübarizəyə yönəlmışdır.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 167-2-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayətin obyekti insan və vətəndaşların Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası ilə təsbit olunan hüquqları və azadlıqlarını təmin edən ictimai münasibət-

lərdir.

Bu cinayətin obyektiv cəhəti isə 1. Müvafiq razılıq olmadan dini təyinatlı ədəbiyyatı, əşyaları və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarını satma və ya yayma məqsədi ilə idxal etmə;

2. Müvafiq razılıq olmadan dini təyinatlı ədəbiyyatı, əşyaları və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarını satma və ya yaymadan ibarətdir.

Dini təyinatlı ədəbiyyatı, əşyaları və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarını qanunsuz olaraq istehsal etmə, idxal etmə, satma və ya yayma dedikdə, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydaları pozmaqla dini təyinatlı ədəbiyyat, əşyalar və dini məzmunlu başqa məlumat materialları ilə bağlı tərəfdilən hərəkətlər başa düşülməlidir.

"Dini etiqad azadlığı haqqında" Azərbaycan Respublikasının 20 avqust 1992-ci il tarixli Qanununun 22-ci maddəsinə əsasən, dini qurumlar, dini qurum olmayan digər hüquqi şəxslər və fiziki şəxslər müvafiq icra həkimiyyəti organının razılığı ilə dini təyinatlı ədəbiyyat, əşyalar və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarını istehsal, idxal, ixrac, habelə sərbəst yaya bilərlər.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 20iyul 2001-ci il tarixli 544Nə-li fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi haqqında" əsasnamənin 7.9-6-ci bəndinə əsasən, dini təyinatlı ədəbiyyatın, əşyaların və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarının isthsalına, idxalına və yayılmasına nəzarət edilməsi, o cümlədən dini təyinatlı ədəbiyyatın, əşyaların və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarının istehsalına, idxalına və yayılmasına, habelə onların satışı üçün ixtisaslaşdırılmış satış məntəqələrinin yaradılmasına razılıq verilməsi Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin vəzifəlinə aid edilmişdir.

Komitə dini fəaliyyət sahəsində dövlət siyasetinin həyata keçirilməsini, dini qurumlarla bağlı qanunvericiliyin müddəələrinə riayət olunmasını, müvafiq icra ha-

kimiyyəti organlarının dini qurumlarla bağlı fəaliyyətinin əlaqələndirilməsini təmin edən mərkəzi icra həkimiyyəti organıdır. Komitənin öz səlahiyyətləri daxilində qəbul etdiyi aktlar digər mərkəzi və yerli icra həkimiyyəti orqanları, dini fəaliyyətlə bağlı qurumlar, fiziki və hüquqi şəxslər üçün məcburi xarakter daşıyır və həmin aktların icrasına nəzarət Komite tərəfindən həyata keçirilir.

Ona görə də, Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin razılığı olmadan dini təyinatlı ədəbiyyatı, əşyaları və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarının istehsal etmə, satış və ya yayma məqsədi ilə idxal etmə, satma və ya yayma göstərilən cinayət tərkibini yaradır.

Bu cinayətin predmeti dini təyinatlı ədəbiyyat, əşyalar və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarıdır. Dini təyinatlı ədəbiyyat, əşyalar və dini məzmunlu başqa məlumat materialları dedikdə, dini təyinatlı kitablar, jurnallar, foto və rəsm əsərləri, çap əsərləri, audio və video lentlər, nəqqaşlıq, incəsənət əşyaları və sairə başa düşülür.

Qeyd edilən ədəbiyyat, əşyalar və başqa məlumat materiallarının dini xarakterini olmasına müəyyən etmək xüsusi bilik tələb etdiyi üçün dinşünaslıq ekspertizası aparılmalıdır. Yuxarıda göstərilən əsasnamənin 7.8 və 9.2-ci bəndlərinə müvafiq olaraq, bu növ ekspertizanın aparılması Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin səlahiyyətlərinə aid edilmişdir. Komitə dini qurumların nümayəndələrini və müvafiq mütəxəssisləri cəlb etməklə dinşünaslıq ekspertizasının aparılmasını təmin edir.

Müvafiq razılıq olmadan dini təyinatlı ədəbiyyatı, əşyaları və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarının qanunsuz yayılması dedikdə, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydaları pozmaqla şəxsi maraq məqsədi ilə yayılmasına yönəldilmiş hərəkətlər başa düşülür.

Belə ki, müvafiq razılıq olmadan dini təyinatlı ədəbiyyatı, əşyaları və dini məzmunlu başqa məlumat materialları istehsal etmə

dedikdə, onlardan hər hansı birinin hazırlanması başa düşülür və istehsal anından bu cinayət bitmiş hesab olunur.

Müvafiq razılıq olmadan dini təyinatlı ədəbiyyatı, əşyaları və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarını satma və ya yayma məqsədi ilə idxal etmə dedikdə, onların başqa ölkələrdən Azərbaycan Respublikasına gətiriləsi başa düşülür və satılmışından və yayılmasından asılı olmayaraq, idxal anından bitmiş hesab edilir.

Dini təyinatlı ədəbiyyatın, əşyaların və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarının qacaqmalçılıq yolu ilə idxalı zamanı təqsirli şəxsin əməli, əlavə olaraq Azərbaycan Respublikası CM-nin 206-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.

Dini təyinatlı ədəbiyyatın, əşyaların və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarının qanunsuz satılması dedikdə, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydaları pozmaqla əvəzli və ya qazanc əldə etməyə yönəldilmiş hərəkətlər başa düşülür. Bu cinayətin dini təyinatlı ədəbiyyat, əşya və ya başqa məlumat materiallarının hər hansı bir satılma anından bitmiş hesab olunur.

"Dini etiqad azadlığı haqqında" Azərbaycan Respublikasının 20 avqust 1992-ci il tarixli Qanununun 22-ci maddəsinə əsasən, dini təyinatlı ədəbiyyatın, əşyaların və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarının satışı yalnız müvafiq icra həkimiyyəti organının, yəni Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin razılığı ilə yaradılmış ixtisaslaşdırılmış satış məntəqələri vəsiti ilə həyata keçirilir.

Dini təyinatlı ədəbiyyatı, əşyaları və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarının qanunsuz yayılması dedikdə, Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydaları pozmaqla şəxsi maraq məqsədi ilə yayılmasına yönəldilmiş hərəkətlər başa düşülür.

Cinayətin subyektiv cəhəti birbaşa qəsd formasında ifadə olunur. Belə ki, şəxs dini təyinatlı ədəbiyyat-

ti, əşyaları və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarını qanunsuz olaraq istehsal etməsini, idxal etməsini, satmasını və ya yaymasını bilir və arzu edir.

Azərbaycan Respublikası CM-nin 167-2.2-ci maddəsi həmin cinayətlərin qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs və ya mütəşəkkil dəstə tərəfindən tərəfdiləməsi, təkrar tərəfdiləməsi, vəzifəli şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyində istifadə etməklə tərəfdiləməsi tövsiyə edici əlamətlər kimi nəzərdə tutulmuşdur.

Bu növ cinayətin tərəfdiləməsində təşkilatçı, təhrikçi və köməkçi kimi iştirak etmiş şəxslərin əməli Azərbaycan Respublikası CM-nin 32-ci maddəsinə istinad edilməklə tövsiyə edilir.

Cinayətin mütəşəkkil dəstə tərəfindən tərəfdiləməsi dedikdə, Azərbaycan Respublikası CM-nin 34.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq, qabaqcadan birləşmiş iki və ya daha çox şəxsədən ibarət olan sabit cinayətkar qrup tərəfindən qanunsuz olaraq dini təyinatlı ədəbiyyatı, əşyaları və dini məzmunlu başqa məlumat materiallarının istehsal etmə, satış və ya yayma məqsədi ilə idxal etmə, satma və ya yayma göstərilən cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.

Cinayətin təkrar tərəfdiləməsi dedikdə, Azərbaycan Respublikası CM-nin 167-2.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan əməlin iki və ya iki dəfədən çox tərəfdiləməsi başa düşülür.

Həmin maddə ilə əvvələr məhkum olunmuş, lakin qanunla müəyyən edilmiş qaydada məhkumluğu götürülməmiş və ya ödənilməmiş şəxs tərəfindən həmin cinayətin yenidən tərəfdiləməsi cinayətin təkrar tərəfdiləməsi kimi qiymətləndirilir və ağırlaşdırıcı hallarda cinayət məsuliyyətinə səbəb olur. Qanunu bilməmək məsuliyyətdən azad etmir.

Odur ki, hər bir vətəndaş Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına və qanunlarına əməl etməli, başqa şəxslərin hüquq və azadlıqlarına hörmət bəsləməli, qanunla müəyyən edilmiş digər vəzifələri yerinə yetirməlidir.

Məqsəd ORUCOV,
Qəbələ rayon prokuroru
baş ədliyyə müşaviri.